

MODIFICARI ÎN PEISAJUL GEOMORFIC AL MOTRULUI MIJLOCIU

CONSTANTIN SIBINESCU

Regiunea pe care o prezeentăm este așezată în partea de nord-vest a provinciei istorice Oltenia, de o parte și de alta a văii Motrului, între localitățile Cătunele și Însurăței, aparținând județului Gorj.

Din punct de vedere fizico-geografic regiunea noastră se încadrează marelui ținut al Subcarpaților Getici (care, ca unitate majoră cuprinde tot teritoriul dintre Dimbovița și Motru, poala Carpaților Meridionali și rama Piemontului Getic). Mergînd și mai în profunzime, constatăm că ne aflăm în extremitatea vestică a districtului Subcarpaților Jiului (între Gilort și Motru), deci ne aflăm în zona de contact dintre Subcarpații Olteniei și Podișul Mehedinți, ce pătrunde către nord-vest, între Motru și Drobeta Turnu-Severin, barînd desfășurarea pînă la Dunărea Subcarpaților.

Limita nordică a regiunii o constituie linia convențională care ar uni localitățile Dealu-Viilor — Cătunele — Roșița de pe Valea Motrului. Nu putem spune că această limită desparte două unități naturale bine individualizate din punct de vedere geografic, ci este o limită a orizontului local.

Limita estică este mai bine individualizată din punct de vedere fizico-geografic, apărînd ca o linie ce unește cele mai mari înălțimi ale dealurilor : Cervența, Poiana Borcii, Comoristea, tocmai cupăna de ape dintre Ploștina și Lupoia.

Limita sudică ar fi constituită din linia convențională ce urmează paralela localităților : Noapteșa, Boboiceanu, Rîpa de Zăgajani, Însurăței.

Limita vestică este mai greu de conturat, corespunzînd meridionalului care taie localitatea Dealul-Viilor, Valea pîriului Iupca, interfluviul dintre văile Iupca și Peșteana și interfluviul Peșteana — Copăcioasa.

Deci zona în care ne încadrăm nu apare ca o unitate geografică bine conturată ci a fost aleasă în raport cu subiecțul dat. — Regiunea de care ne ocupăm, făcînd parte din Depresiunea Getică care din punct de vedere geologic cuprinde o succesiune de strate, de la Cretacic pînă la Cuaternar. Depozitele geologice aparținînd seriilor : Eocen, Oligocen, Miocen, Pliocen la care se adaugă depozitele superioare aparținînd Cuaternarului, reprezentat prin depozitele detritice de terasă, constituite din pietrișuri și resturi de depuneri ce aparțin Cuaternarului.

Fiind amplasată la contactul — Subcarpaților cu Podișul Mehedinți, prima și cea mai însemnată trăsătură morfologică ar fi aceea a existenței a o serie de dealuri care încrețesc scoarța zonei. În ansamblu avem de a face cu o cale largă principală (valea Motrului) pe care se altoiesc o serie de pîraie repezi (care în marea lor majoritate sfîrșesc prin a-și crea așa-numitele conuri de dejecție pe care apele se împrăștie înainte de a se liniști în matca rîului colector). Mai toate pîraele izvorăsc din cele două interfluvii care însoțesc valea și pe care activitatea comună a factorilor endogeni (tectonica) și exogeni (apă, vînt, aer, etc.) au sculptat o serie de forme morfologice în mare parte conservate și azi. Ne referim la cele două nivele de eroziune (350—400 m și 300—340 m) care sînt situate pe coama dealurilor și la cele cinci terase care coboară tot mai jos către firul apei (terasele de 120—130 m ; 80—90 m ; 40—50 m ; 18—20 m ; 10—12 m). Jos, la baza dealurilor, rîul își creează cea mai nouă treaptă (este vorba de nivelul de luncă 3—5 m).

Interfluviile au în general o orientare nord-sud sau NV—SE, din ele plîcînd o serie de culmi între care se insinuiază ogașele ce coboară vertiginos către Motru.

Putem afirma negreșind că în condițiile unei alpii largi cu numeroase terase în sectorul Cătune — Înșurăței, valea Motrului are fizionomia unei depresiuni erozive joase care nu este altceva decît o prelungire nord-vestică a depresiunii intracolinare Tîrgu-Jiu.

Principala caracteristică a zonei o formează constituția din roci puțin rezistente care nu conservă bine relieful (marne, argile, nisipuri, pietrișuri, etc.). Tocmai existența unor asemenea roci a permis rîului crearea depresiunii alungite NV—SE pe rîul Motru pe care am hotărît s-o denumim Depresiunea Dealul-Viilor — Înșurăței. Pe fundul acestei depre-

siuni riul Motru meandrază puternic avînd posibilitatea să-și schimbe neconținut cursul.

În ceea ce privește dealurile, ca urmare a rocilor slab rezistente din care sînt formate, au fost foarte mult fragmentate de apele temporare. Numeroși martori de eroziune dovedesc existența suprafețelor de nivelare. Agenții exogeni și-au manifestat acțiunea pe un relief creat de tectonică dar care n-a fost prea stabil, modificîndu-se continuu, îndeosebi ca urmare a mișcărilor neotectonice.

Ceea ce este caracteristic pentru zona Motrului este puternica dezvoltare a unor organisme torențiale în stare să roadă cu putere, să acumuleze continuu și să dea naștere astfel unui microrelief nou cunoscut sub numele de terasă. Motrul este un colector care există începînd din post-Risian. Ca urmare, el și-a putut crea tot numărul de terase (6), de la cea de 120—130 m și terminînd cu lunca în curs de stabilizare.

Pentru sectorul studiat sînt depistate toate nivelele de terase, însă extensiunea și mărimea lor ca și gradul de conservare este diferit. În general, ele apar pe ambele maluri ale Motrului, însă o exprimare clară și o conservare avansată se constată pe malul drept între Păpești și Însurăței.

Procesele geomorfologice actuale sînt o continuare a celor care au avut loc în timpul etapelor preholocene, ele constituind o verigă de legătură cu cele care se vor desfășura în viitor. Analiza lor permite să se prevadă direcțiile de dezvoltare morfologică viitoare și căile de remediere. Geneza proceselor actuale este strîns sudată de conlucrarea factorilor climatici, floristici, geologici, etc. Ele sînt împărțite în două categorii principale: permanente și temporare.

Pe lângă procesele actuale naturale, caracteristica zonei o constituie modificările aduse de activitatea umană cu scop economic.

Substanțele minerale utile întîlnite în zonă (cărbunii) au făcut posibilă schimbarea peisajului în mod radical.

În bazinul Motru cele mai importante perimetre carbonifere sînt: Horăști, Roșița, Lupoia, Leurda, localități ce au suferit modificări în peisajul natural prin amenajările făcute în vederea exploatării cărbunelui în galerii.

Stratul de steril de deasupra cărbunelui fiind în unele locuri de 2—3 m, iar înclinarea stratelor de cărbune nefiind mai mare de 5—10°, exploatarea cărbunelui în cariere este

extrem de ușoară. Cărbunile din această zonă este de vîrstă Daciană și Levantină—Inferior, fiind prins între argile, marne și nisipuri ușor de înlăturat.

Ca urmare a descoperirii și valorificării industriale a cărbunelui din bazinul Motru a apărut orașul Motru pe malul stîng al pîriului Motru în vecinătatea dealului Ploștina. În prezent el este cel mai important centru al industriei cărbunelui din județ, fapt care explică creșterea rapidă a populației sale. În anul 1970 numărul locuitorilor era de 10 824 față de 3 664 locuitori cît avea în 1966. Oraș nou, Motru s-a format din populația venită din satele vecine sau din alte județe ale țării și a crescut îndeosebi tot pe seama acestora; dovadă este sporul migratoriu care între 1966—1970 a însumat circa 3 000 locuitori. Populația orașului în anul 1977 atinge 17 500 locuitori, iar în 1979 — 20 000 locuitori. Pentru asigurarea unor condiții de viață cît mai bune minerilor au fost construite zeci de blocuri cu apartamente confortabile: spital, policlinică, cinematograful, casă de cultură, un important grup școlar, cu profil minier, școli generale, magazine etc.; deci a fost creat un oraș nou capabil să răspundă necesităților locuitorilor lui.

Orașul Motru va deveni un însemnat centru urban în perspectivă fiind principalul coordonator al activității miniere al unuia dintre cele mai bogate bazine carbonifere din țara noastră.

Întreaga zonă este străbătută de șosele moderne, cale ferată cu punct terminal în fiecare exploatare, benzi transportoare pentru cărbune etc.

Exploatarea cărbunilor în cariera Lupoia a impus transportul sterilului în lunca rîului Motru, necesitînd pentru aceasta construirea unei benzi transportoare de capacitate mare cu linie dublă de la locul de extracție pînă în satul Valea Perilor, pe o lungime de peste 10 km. Pentru aceasta a fost necesară străpungerea dealului dintre Lupoia și Valea Mînăstirii creîndu-se un tunel de circa 400 m lungime.

Modificări importante în peisajul geomorfologic al zonei determină crearea haldei din sterilul rezultat în urma exploatarei cărbunelui, care în final va ocupa circa 600 ha în lunca rîului Motru pe malul stîng, avînd o înălțime de 80—90 m și fiind orientată pe direcția N—S.

Prezența haldei în lunca actuală a Motrului pe porțiunea cît s-a realizat a dus la modificarea climatului local și co-

responsător, a florei și faunei locale, halda fiind așezată ca un scut în calea aerului rece ce coboară primăvara tirziu pe valea larg deschisă a Motrului. La scutul haldei, nucul și alte plante iubitoare de căldură care nu puteau da roade în această zonă și-au găsit mediu prielnic de dezvoltare.

De asemenea, modificări însemnate în peisajul zonei pot fi considerate diminuarea altitudinii dealurilor (în prezent acoperite cu păduri de stejar) prin exploatarea cărbunelui și transportul sterilului, în haldă.

Schimbarea cursului râului Motru din zona localității Cătușele pe direcția N—V și apoi S—E pentru a ocoli halda, pe lângă lucrările de canalizare a Motrului propriu-zis, a presupus canalizarea tuturor torenților ce coboară de pe dealurile din stînga Motrului, realizîndu-se o rețea de canale dirijată spre riul Motru prin două canale colectoare ce au fost construite paralel cu șoseaua Motru — Baia-de-Aramă.

Datorită exploatării în galerii a cărbunelui prin tasarea stratelor s-au produs crăpături adînci în dealurile din zonă dînd un aspect dezolant plantațiilor de pomi fructiferi și pădurilor. Aici, ca și în alte locuri, trebuie intensificată activitatea de remediere a proceselor actuale declanșate.

Acestea sînt doar cîteva dintre modificările peisajului Motrului Mijlociu realizate cu contribuția oamenilor, pînă în prezent.

Investițiile prezentate în Proiectul de Directive al Congresului al XIII-lea al P.C.R., prevăzute pentru județul Gorj în cincinalul 1986—1990 vor contribui cu siguranță la dezvoltarea acestei zone.